

Praktična slovensko-nemška gramatika.

(Dalje.)

Tistega tako imenovanega masla nemške kulture, kakor smo ga brali sim ter tje po časnikih, učniku ni treba dalječ iskat hoditi, kajti najde ga vsaki dan, kolikor ga hoče v svoji šoli, p.: „ich habe gestern krank sein, desswegen habe ich nicht in die Schule kommen“ i. d. Pameten učenik se ne bo tukaj zaderl nad otrokom, očitaje mu: Če ne znaš nemški govoriti, povej pa po domače, marveč mu bo z lepo besedo popravit. (Duo si faciunt idem, non est idem.) Slovenskim otrokom se ne sme za zelo vzeti, če tako napčno govoré; s tim se lih učé. So pa nekteri, ki se s svojo nemsčino, katero so le v kremplje dobili, ponašajo; kaj pa da je tisto bolj smeha kot pomilovanja vredno.

Pa naj bo dosti od tega. Hotel sem le reči, da pravilna raba pomagavnega časovnika je Slovencem težavna, kajti tukaj se zelo odlikuje slovenski jezik od nemškega, nasproti pa tudi vidimo, kako težavno je za Nemca raba djavnega priložaja zadevajoča spol in število. „Mož je rekla, žena je prišel“ i. d. govoré Nemci, ki živé že delj časa med Slovenci.

4. členek pravi: „Nemci djanje, katero je že minulo, pogosto naznanujejo tudi z nezloženim časom, ki se imenuje polpretekli čas“ i. t. d.

Polpretekli čas se navadno rabi v pripovestih.

Res je, da v slovenskem nimamo polpretekelega časa; ali v pripovestih sedanji čas namestuje pogostokrat napolpretekli čas nemški, posebno, kadar hočemo reč prav živo pred oči postaviti, p.: „Puntarski udje pokličejo deržavni zbor Zdaj se oglasi glava“.

5. Krepki časovniki so v nemškem zelo važni; iz njih se izpeljujejo tako imenovane „Wortfamilien“. Kdor količkaj hoče izuriti se v nemškem jeziku, potreba mu je, da pozná krepke in iz njih izpeljane imena. Krepki se pa zato imenuje, ker ima korenina toliko kreposti v sebi, da preminja glasnico.

Učenik, ki hoče kaj več od tega brati, naj se soznani s slovnici, kakor jih imajo Nemci več izverstnih. Namen našega lista ni, da bi se pečal z nemško literaturo, ker tukaj le memogrede omenimo nemškega jezika, ponavlja je svoje od začetka povedano vodilo, da tisti, ki hoče do dobrega razu-

mevati in razkladati praktično gramatiko, biti ne sme ptujec v slovenskem, še manj pa v nemškem jeziku, ker gramatika se le toliko peča s slovensčino, kar se pri naravnem poučevanju ogniti ne more; nemščina ji je poglavitni namen. *)

Otroci naj se te krepke časovnike iz glave učé; naj se vadijo, porabljevati jih v celih stavkih. Pri nemškem branji naj se opominjajo na krepke časovnike, kolikorkrat se prilika ponuja, in tako si bodo krepke časovnike počasi dobro v spominu obdržali.

Krepke časovnike (8. razredov) naj se otroci učé iz glave; dasiravno pa jih bodo iz glave znali, vendar ne bodo razumeli, da bi jih v stavkih prav rabili. Tedaj menda ne bo napéno, ako učitelj od učencev tirja, da naj pomen slehernega teh časovnikov v kratkem povedó. Razumé se pa samo po sebi, da mora učitelj pred takšne stavke povedati jim; dosti je potem, da jih otroci le iz glave vedó povedati; če jih pa še zapišejo, obdržali jih bodo toliko gotovejše v spominu. — Vezati, „binden“. Kdo veže? Kdo je vezal? Bukvovez je vezal. — „Der Buchbinder band“, in tako z drugim.

Imam v navadi, krepke časovnike tako otrokom razlagati.

Ker bi pa bilo to preveč zamudno, toliko časa pri tem se muditi, da bi se vse te besede tako premlatile, more učitelj le nekaj jih obravnavati, potem pa memo iti in se o priliki nazaj poverniti. Od vaj slovensko-nemških opomniti ni nič posebnega.

X.

Prihodnji čas.

Pomlad je sedaj; kaj pa pride za pomladjo? Sedaj smo v mesecu Malem serpanu ali juliju, kateri mesec pa za tim pride? Danes je četerti dan tedna, kako se bo jutrajšnjemu dnevu reklo? Kadar bo žito zrelo, ga bodo poželi. Ali se je žetev že zgodila? Ali je to sedaj, ali je že bilo, ali še le bo? Tisto, kar še le bo, godilo se bo prihodno . . . Oče pravijo družini: „Prihodnji teden bomo mervo kosili“. Tisto djanje, katero še le pričakujemo, se bo prihodno ali v prihodnosti zgodilo, in čas, v katerem se bo zgodil, imenujemo prihodnji čas.

„Kaj bo iz šolarjev?“ brali smo v „Malem berilu?“

*) Zatoraj bomo skerbeli, da bomo za male ljudske šole napravili posebno, prav kratko slovensko slovnico.

„Kmetje bodo orali, rokodelci bodo razne orodja izdelovali, hlapci in dekleta bodo služili“ . . .

Oblikoslovje.

Prihodnji čas se sklada v slovenskem iz priložaja prešlega časa pa iz časovnika biti v prihodnjem času. Pisati, bom pisal. Bom je skrajšana oblika namest *bodem*, kakor namesto *njega* — *ga njemu* — *mu*. Daljša oblika narediti se mora, kadar se stavi pomagavni časovnik na prvo mesto v stavku ali pa v zloženih stavkih pridružen stavek začnja.

Nemško oblikoslovje.

Pomagavni časovnik v prihodnjem času je v nemškem časovnik *werden*.

Werden pa ni pomagavni časovnik, ampak sam pomenja, da se ena reč začnja, da postaja in se dela. To hočemo pojasniti v več zgledih.

Zakon narave je tak, da se premembe ne godé hipoma, temuč da se prestopki le po stopnjah godé, da se reči narurne prikazni pripravljajo dalj časa, preden so doveršene.

Predn se dan začne, je juterni mrak; na nebu se prikaže osnovavka dneva — juterna zvezda . . . tedaj: dan se dela = *Es wird Tag*.

Predn solace opoldne vroče pripeka, vročina počasi pritiska, tedaj vroče prihaja: *Es wird heiss*. Predn se večer naredi, približuje se solace zapadu, večerna zarja se sveti, zvezde se prikazujejo: noč se dela = *Es wird Abend*, *es tritt die Nacht ein*.

Zimski mraz pojenjuje, zemlja zgublja sneženo odejo, gorki vetrovi začnejo pihljati: pomlad se dela = *Es wird Frühling*.

Trava začne po malem rasti, sok pride v drevje, drevje začne pokati, drevje zeleni = *die Bäume werden grün*.

Tako je pri stvarih, tako je pa tudi pri ljudeh, pri živali.

Malo dete zagleda božje dela, raste, postaja večji, pride do verha svoje moči, peša, stara se, umerje. Zanikernež lepo premoženje po svojih starših podedova, misli da mu ne more nikoli primanjhati, je brezskerven, len, postaja reven, uboža = *Er wird arm*. — Kupec z malim začne. Varuje, ima srečo

pri svoji kupčiji, njegovo premoženje raste, on bogati, postaja bogat = *Er wird reich*. Pa še ni bogat, on le postaja bogat. To postajanje, začnjanje izrazuje Nемец z besedo *werden*.

Kedar je tedaj časovnik *werden* s prilogom v zvezi, pomeni, da osebek dobiva lastnost prilogovo, t. j. tisto lastnost, katero prilog pové, n. p.: Kupec postaja bogat. Bogat pomeni lastnost; to bogatenje se pri kupcu godi, on postaja bogat = bogati.

Jabelko postaja zrelo. Lastnost, katero osebek dobiva, pomeni mi beseda zrelo, zrelost gre na jabelko; jabelko postaja zrelo.

Star postajati = se starati, ubog postajati = ubožati, bogat postajati = bogateti; starati se, ubožati, bogateti so časovniki, izpeljani iz prilogov, pristajajo (*sie entsprechen, sie sind anpassend*) prilogom star, ubog, bogat; *werden* se tedaj nič posebno z lastno besedo ne prestavlja, ampak izrekuje se s časovnikom, kateri je prilogu pristojin.

6. V zvezi z imenom se izreče v slovenskem s časovnikom postati, tačas pa ne more stati v sedanjem času. Zakaj ne? Postati pomeni doveršeno, spolnjeno djanje ali pa, da se vtegne to le prihodnje zgoditi. Tedaj tudi zglede pod št. 2. navedenih niti eden ne stoji v sedanjem času, in opombica spodaj govori: Ravno te stavke v prihodnjem času, tedaj od sedanjega časa ne govori se nič.

Da ima *werden* res ta pomen v nemškem, vidimo tudi iz tega, da se rabi v terpični podobi za pomagavni časovnik, tedaj se djanje nad enim spolauje. *Ich werde getadelt*. Grajajo me. To grajanje se nad menoj izpolnuje, izveršuje. *Das Kind wird gestraft*. Die Strafe wird an dem Kinde vollzogen, es erleidet das Strafen, es wird gestraft.

Opomniti je še treba, da se ta časovnik prav pogosto napak rabi; posebno začetniški se v tem radi pregrešc. Kaj se pravi bom? *Ich werde*.

To pa vsi vemo, da djanska raba več pomaga, kakor vse vodila. To se nam nepotrebno zdi zmirom ponavljati.

(Dalje prih.)